

Književnost.

Slovenska.

Dr. Jos. Tomiňšek: **Italija, nje slava in nje beda.** V Ljubljani 1909. Samozaložba. Natisnila „Narodna tiskarna“. — Kako naj se pišejo potopisi? — Najbolj preprosta in enostavna je oblika dnevnika. Zapiše se, kdaj sem se pripeljal, ob kateri uri in minuti, kaj obedoval in večerjal, kako in kaj ogledoval, kje prenočil in s katerim vlakom odpotoval. Tako delo je popolnoma mehanično in ne zahteva posebne zmožnosti, ampak zadostuje gotova porcija marljivosti in vztrajnosti.

Oblika dnevnika je bolj pripravna za znanstvena potovanja, kjer se večkrat gre za drobne posameznosti. Tudi za poznejše čase imajo dnevniki lahko veliko vrednost; splošno so pa med občinstvom nepriljubljeni, ker so preveč suhoparni in ker balast raznih vsakdanjih podrobnosti ubija čitateljevega duha!

Dalje imamo „vodnike“ ali „Baedekerje“, ki se razločujejo od „dnevnikov“ v tem, da stojijo na objektivnem stališču, „dnevnik“ pa na subjektivnem. Dnevnik opisuje, kaj sem sam videl, vodnik pa to, kar naj čitatelj vidi. Oba opisujeta tujino in njene zanimivosti kolikor mogoče vestno in natančno, a se ne spuščata v nobene probleme, registrirata pojave, jih ne analizirata, fotografirata vtiske, jih ne opisujeta.

Iz navadnega potopisa, „dnevnika“ ali „vodnika“, pa lahko nastane umetniško delo, ako se pisatelj poglubi v predmet, prične analizirati pojave in preiskovati ideje, po katerih se razvijajo, in ako da spisu tudi temu primerno zunanjo umetniško obliko. Tako nastane iz umetniškega potopisa lahko celo roman ali pa lirične ali epske poezije.

Delo prof. Tomiňška sega že v okvir umetniških proizvodov. Brezpomembne date, suhe številke in prazna naštevanja izpušča. Gre se mu predvsem za celotni vtisk, katerega naj bi čitatelj dobil o Italiji, nje slavi in nje bedi. Navadnih potopisov po Italiji se nam ne manjka, dobro bi pa bilo, da bi nam kdo dal o njej tudi dovršeno umetniško delo. Stremiti moramo za tem, da pretrgamo ozke pregraje, ki nas obdajajo, in si odpremo pot v svet, zlasti med kulturne narode zahodne Evrope. Ker ima pa primeroma le malokdo priliko, da sam potuje po kulturnem zapadu, moramo z veseljem pozdraviti vsako delo, ki nas vsaj duševno ž njim zbližuje. Profesor dr. Tomiňšek se je v resnici potrudil, da bi nam dal sliko Italije, sedanje in pretekle, nje slave in nje bede, in nam je napisal lepo, umetniško delo. Škoda, da je očitno imel na razpolago premalo časa, da bi nam podal natančnejšo in živejšo sliko ne samo kulturnih središč in velikih prometnih zvez, ampak tudi gospodarskih in socialnih razmer, političnega položaja in kulturnega stališča, duševnega življenja in materijelnega stanja italijanskega ljudstva. Kako radi bi sprejeli iz rok prof. dr. Tomiňška tako obširno in izčrpujoče delo! Toda moramo se zadovoljiti z manjšo knjižico. Želeli bi tudi, da bi se pisatelj še nekoliko bolj osamosvojil in poglobil, natančneje analiziral in globlje preiskoval, podajal manj imen in števil, a več sodbe in nazorov.

Ako hoče n. pr. moderni slikar naslikati drevo, ne slika več peresca k perescu, ampak nam poda celotni vtisk drevesa, kakor se je v dotičnem trenutku izražal v njegovi duši. Tako naj nam moderni potopisec ne našteva suhoparno krajev in imen, ampak poda vtisk, katerega celotno potovanje naredi na njegovo dušo. Za praktične potrebe imamo potopisov dovolj, potrebujemo pa takih, ki bi tvorili duševni most med nami in ostalim svetom, zlasti pa kulturnim zapadom.

Dr. L. L.

Vinnetou rdeči gentleman. Potni roman. Spisal Karl May. Prestavil Radoslav. Ponatis iz „Glas Naroda“ (3 zvezki, vel. 8°). Tako je naslov leposlovnemu delu, ki je zagledalo v slovenskem jeziku v New-Yorku v založbi Fr. Sakserja beli dan. Potni romani nemškega pisatelja Maya so si že pridobili splošno priznanje ter našli svoje prevoditelje na razne, tudi slovanske jezike. Vsekako pa je nemara to prvi Mayev roman, ki je preložen tudi na slovenski jezik, in ker se dejanje vrši v Ameriki med ondodnimi Indijanci, se ni čuditi, da je uprav v Ameriki zagledal beli dan. Cena temu delu še ni ravno prenapeta, zakaj sleherni od teh precej obsežnih zvezkov stane le po 40 centov. Tisk in papir bi smela biti nekoliko boljša.

Engelbert Gangl: **Zbrani spisi za mladino. I.** Izdalo in založilo Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta. V Ljubljani 1909. Str. 98.

Anton Trstenjak: **Slovensko delavsko pevsko društvo „Slavec“** v Ljubljani ob svoji petindvajsetletnici. 1884—1909. V Ljubljani 1909.

Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem preblažene Device Marije. Ponatis iz „Škofijskega Lista“. Ljubljana 1909.

Dr. Jos. Tomiňšek: **Aforizmi o klasičnem pouku.** Ljubljana 1909. (Izvestje I. državne gimnazije.)

○●●○

Češka.

Velký slovník naučný, ki ga je izdajal že deset let praški knjigarnar I. Otto, je srečno došel do konca. Vsa ta „Enciklopedija“ obsega 27.789 strani in 139.418 člankov, opremljenih s 4888 slikami in 479 portreti in mapami, tako da se lahko postavi na stran sleherni drugi enciklopediji v jeziku številnejšega naroda, nego je češki narod. Z delom je imelo opraviti 1086 učenjakov. Ta enciklopedija nam služi v dokaz, kaj vse premore podjetnost in vztrajno delo.

○●●○

Poljska.

K. Ostaszewski-Barański, **Z morawskiej ziemi** (notatki). Lwów 1908. Nakladem drukarni M. Schmitta i spółki pod zarządzeniem I. G. Piotrowskiego. (Vel. 8°, 215 str.) Znani potopisec in zvest ljubitelj Slovencev, dr. K. Ostaszewski-Barański, je s tem svojim zanimivim delom pripomogel med svojimi rojaki znova dokaj k poznanju plodnosne dežele Moravske